

הקצין הבוגד

ביומו השמיני של מבצע צוק איתן, ב-16 ביולי, עמד קצין ישראלי צעיר למדי, בן שלושים וארבע, ליתר דיוק, בעמדת הקשר במוצב א' שבגזרה ב' ובעזרת טלפון נטול זיהוי מסר לבן-שיחו שבמעמקי עזה, איש החמאס, פרטים מדויקים על כניסת הכוחות הרגליים לרצועה, שתוכננה להתבצע למחרת. נניח שזה הנושא. אם זה נושא הסיפור, זו עשויה להיות פתיחה אפשרית. פתיחה שמתחילה מיד עם הנושא. נדמה שפתיחה כזאת, על קצין שעושה דבר כזה, בוגד בעיצומה של מלחמה ועוד בנקודה קריטית במיוחד, תהיה טובה יותר מפתיחה ארכנית שתתאר באריכות (אותה אריכות חולנית שאהודה על לא מעט כותבי רומנים, ונראה שמתקבלת בכרכה אצל הקורא המצוי) את נופי המדבר שרואה ומבין הכל ושותק... את עומס החום באוויר, את דלילות העננים בשמים. זה לא הכיוון: אני, אישית, נוטה אל הפתיחה המיידית, להתחיל ישר עם הבגידה. מובן שאם אתחייב לפתיחה כזאת לא תהיה ברירה אלא להסביר – ואם לא כבר בהתחלה אז קצת הלאה – מהם מניעיו של הקצין הזה, גיבור הסיפור, לבצע מעשה בגידה שכזה, שעלול להביא למותם של חבריו לנשק ולפציעתם, דבר שבקושי יעלה על הדעת.

ברור שאם מדובר כאן על קצין ישראלי צעיר למדי בחיל חשוב למדי שמבצע בגידה, אי אפשר לטעון, ויהיה סגנון הספרותי אשר יהיה, שהוא סתם עשה זאת, סתם כך, כי עלה בו מין חשק לבגוד. למשל בגלל אגרסיות פנימיות שהתלבשו על הרהורים רדיקליים בדבר פטור מכל עול מוסרי. אי אפשר, לא; דבר כזה לא קורה סתם.

אבל עוד לפני שפותרים את סוגיית המניע, שספק אם אפשר בכלל לפתור אותה, אין להתעלם מהבעיה הבסיסית כאן: פתיחה כזאת אינה סבירה. זה פשוט לא מתקבל על הדעת. קצין ישראלי שמוסר מידע חשוב לאויב,

ויהיה המניע אשר יהיה, זה דבר שהדעת אינה סובלת, לא רק מוסרית, אלא עובדתית (אמנם כבר היו קצינים שסחרו עם האויב, נתנו מידע מפקפק כלשהו תמורת כסף או סמים או טובין אחרים, אבל זאת לא היתה בגידה עסיסית כמו הבגידה של הקצין שלנו). לכן העמדה כזאת של הדברים, כך יעץ לי מכר שבקיא בזירת הספרות של ימינו, אינה יכולה לעבוד בסיפור ריאליסטי. אולי בסיפור אחר.

איננו יודעים עדיין אם הקצין הזה, למרות מה שעשה, יכול לעורר סימפטיה כלשהי. הרי הקצין אינו רק "הקצין". הוא גם בן-אדם. ברור שהוא בן-אדם. ומה אם מסתבר, למשל, שבנוסף להיותו בן-אדם הוא גם אשכנזי, ממש מהבחורים הטובים האלה, כן, שבימים כתיקונם הוא יושב לו בקוטג' נחמד ביישוב דוגמת שוהם, ובו אשה נעימה למראה וילדה מתוקה בת ארבע לערך, אחד כזה. והוא חובב ריצה. ובירה מייצור ביתי. וחולם על סטרט-אפ שיקים יחד עם שני החברים הטובים מהתיכון. אבל נדמה לי שזה רק מסיט את הסיפור מעצם העניין. לפנינו בוגד. קצין בוגד בזמן לחימה. קצין בדרגת סרן. נשוי עם ילדה קטנה.

ובכן, המניע. מה בשם כל השדים יכול להיות המניע למעשה הנורא. הרי איש לא חטף את בתו הרכה ואיים להרגה אם לא ישתף פעולה. לפחות את זה אני יודע בוודאות. גם את אשתו לא חטפו. אם ינסה מישהו לטעון שבנסיבות כאלה אין אלא להאמין ששד נכנס בגיבור ודחף אותו לבגוד; שהבחור לא אחראי למעשיו, לא הוא אחז בהגה – טיעון כזה ייראה סביר למדי מבחינת ההיגיון הרחב. רק רציונליסט אדוק וקפוץ-שכל יוכל לקבוע בנחרצות שאין שדים בשום מקום ובאף אדם. אני עצמי בז רציונליסטים, שאוהבים להפיץ ברבים את משנתם המדכאת, ונוח לי לחשוב שיש שדים והם פעילים בדרכים שונות בעולמנו. ובכל זאת ההסבר הזה בדבר שד שנכנס בו לא מוצא חן בעיניי. הוא יהיה סתם מופרך – אפילו יותר מהסיפור עצמו.

שטיפת מוח מקצועית עשויה להוות הסבר למעשה קיצוני. הבחור נחטף. הוא הוחזק בדירת מסתור בכפר ערבי אי שם. בעזרת זריקות של חומרים מאוד מסוימים חפרו חוטפיו בפיתולי תודעתו ושתלו שם מה ששתלו. וזה

עבד: סביר להניח שמאז פרסום הרומנים הגדולים על המלחמה הקרה הטכניקות רק השתפרו. אפשרות נוספת היא שבימינו, ימים של אהבה וערגה לטכנולוגיה דיגיטלית מתוחכמת, שבב זעיר הוחדר מתישהו, איכשהו, לראשו של הקצין, והוא שגורם לו לבגוד. אבל הסברים כאלה, שעשויים לעודד סלחנות כלפי הגיבור, לא מתאימים לסיפור קצר שמבקש להצטייר כריאליסטי. בקיצור, שום שבב לא הוחדר לראשו. צריך משהו אחר.

אפשר, ולו כדי להתאוורר ולשרוף קצת זמן, לעסוק בזוטות. זוטות שמקשטות את הדרמה. האם רעדה אצבעו של הקצין כשחייג אל העזתי שמעבר לגבול. ודקה לפני כן, האם החווירו פניו כשהחליט לממש את הכוונה ושלח יד לכיסו להוציא משם את הטלפון שקנה במיוחד לשם כך, טלפון פשוט שנקנה בדוכן בשוק במזומן יחד עם כרטיס ביג-טוק שנקנה גם הוא במזומן, האם כבדה נשימתו באותו בונקר פיקוד מחניק, האם לחש את הפרטים לטלפון באנגלית או בעברית, ואולי דווקא בערבית. אבל כל זה לא חיוני. כי גם אם נדע שאצבעו של הבוגד אכן רעדה והרוק נתקע בגרונו, לא בהכרח נלמד מזה הרבה. אבל אני לא יודע, אולי דווקא צריך לתת יותר כבוד לפרטים כאלה. אולי.

המניע, אם לחזור למציאות, בהיפסל כל מניע אחר, חייב להיות שנאה. שנאה למדינה, לתושבים, לממשל, לתרבות ולמנטאליות בכבודן ובעצמן. לא שנאה לתושב אחד מסוים. זה לא עניין אישי. שנאה טהורה, בוערת, של ליניץ' ברברי אולי, ואולי דווקא שנאה אידיאולוגית מושכלת, מחושבת, רצחנית לא פחות.

הייתכן מניע כזה בישראל? הספקנים אולי יטענו שלא בשנאת המדינה מדובר כאן, אלא באהבה יוקדת לתושבי עזה. אבל מה יש לאהוב בתושבי עזה? למה דווקא אותם לאהוב? אם דרושה איזו כנות בכתיבת סיפור, ואפילו בעצם הכוונה לכתוב סיפור, הרי בשמה אתוודה שאין לי אהדה מיוחדת לתושבי עזה. זו תפלות לאהוב את העזתים סתם כך, רק בגלל שהם העזתים. לא, הם בקושי קשורים לעניין. הקצין שלנו היה בוגד גם אם האויב היה צרפתי. זאת משום שמדובר בבגידה על רקע רומנטי, בגידה כה חריפה עד שקרבנה מאבד לחלוטין כל מצפן. הייתכן? היתקבל על הדעת

שהקצין המאוהב בארצו יחוש כה נבגד עד שיפנה בלב שבור את חרבו, שנועדה להגנתה, וינעץ אותה בלבה? אם כך לא בבוגד מדובר כאן אלא במשהו אחר – בנוקם. הנוקם פחות מתועב מהבוגד. מותר לנקום. זה בשם בצדק. זה אנושי, כמו שאומרים. וביתר שאת אם אתה דמות ספרותית. דמות טרגית, מנומקת וניחרת כזאת יכולה אפילו לעורר הבנה.

נוקם מאוהב אם כך לפנינו, ולא בוגד. אבל לא בטוח ששינוי ההגדרה לבדו אכן יקרב את כל הפרויקט לעמידה בקריטריונים של הרשות. כי אם כל העניין יתקדם ויגיע לשלב של מגע עם רשויות התרבות שלנו, רק סביר שייטען נגדי שאם זו היא נקמתו של הגיבור, הרי הוא חייב להיות לגמרי לא שפוי – ורק כך יש להציגו. ועלי, הם יגידו, לשאול את עצמי אם יש אפשרות כלשהי לחבב כך את הקצין על הקורא למרות מעשהו. ואם אין שום אפשרות לחיבה, או לפחות להבנה כלשהי, הרי שאין שום טעם לכתוב על קצין בוגד.